

G-20 ÖNCÜLÜĞÜNDE KÜRESEL EKONOMİ

İbrahim H. Çanakçı
Hazine Müsteşarı

Geçtiğimiz yıl küresel ekonomi son yüzyıldaki en zorlu süreçlerinden birini yaşamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin finans sisteminde başlayarak, yüksek küresel ekonomik entegrasyonun etkisiyle kısa sürede dünya geneline yayılan kriz 2009 yılında küresel ekonominin binde 6 oranında daralmasına neden olmuştur. Alınan genişletici para ve maliye politikaları destekleri, kriz sürecinde önemli ölçüde eritilen stokların yenilenme ihtiyacı ve siparişlerin artması üretimin yeniden başlamasına olanak sağlamıştır. Böylece, 2009 yılı ilk çeyreğinde dibe ulaşan küresel ekonomi, yılın ikinci çeyreğinden itibaren toparlanma eğilimine girmiştir. Küresel toparlanma beklenenden daha hızlı gerçekleşmiş ve bölgeler ile ülkeler arasında farklılık arz etmiştir. Gelişmiş ülkeler arasında ABD ve Japonya Avro Bölgesi'nden daha hızlı toparlanırken, gelişmekte olan ülkeler içinde Asya, özellikle Çin, Hindistan ve Endonezya'nın öncülük ettiği bir toparlanma söz konusu olmuştur.

Yükselen ve gelişmekte olan ekonomiler, aşırı ısınma sinyalleri karşısında destekleyici politikalardan yavaş yavaş geri çekilmeye başlamışlardır. Bununla birlikte, gelişmiş ülkelerde büyümenin kırılma yapısı nedeniyle 2010 yılında da mali ve parasal politika desteklerinin devam etmesi tavsiye edilmektedir.

ABD'de toparlanmanın AB'ye göre daha güçlü olmasının arkasında maliye politikası desteğinin daha büyük ölçekli olması, şirketler kesiminin halen kısıtlı olan banka kredilerine bağımlılığının daha az olması, şirketler kesimi bilançolarının daha çabuk toparlanması ve para politikası faiz indirimlerine daha önce başlanarak daha büyük faiz indirimleri gerçekleştirilmesi gibi etmenler bulunmaktadır. Avro bölgesinde hem ekonomik politika müdahalelerinin boyutu, zamanlaması ve AB ekonomilerinin esnekliği gibi faktörler ekonomik toparlanmanın gecikmesine ve daha yavaş seyretmesine yol açmıştır. Bunun yanı sıra bölgedeki bazı ülkelerin son derece ciddi mali sorunlarla karşı karşıya olması da bölgedeki toparlanmayı yavaşlatan bir unsur olmaktadır. Öte yandan, Japonya'da Yen'in önemli ölçüde değer kazanması ihracatı olumsuz yönde etkilemiş, yeniden deflasyona girilmesi reel borçlanma maliyetlerini yükseltmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde ise güçlü iç talep, artan küresel ticaret ve yüksek emtia fiyatlarının desteklediği bir büyüme söz konusudur.

Destek politikalarından geri çekilme

Toparlanmanın ülkeler arasında farklı hızda olması, politikalardan çıkış sürecinin de ülkeden ülkeye farklılık göstermesine yol açmaktadır. Yükselen ve gelişmekte olan ekonomiler, aşırı ısınma sinyalleri karşısında destekleyici politikalardan yavaş yavaş geri çekilmeye başlamışlardır. Bununla birlikte, gelişmiş ülkelerde büyümenin kırılma yapısı nedeniyle 2010 yılında da mali ve parasal politika desteklerinin devam etmesi tavsiye edilmektedir. Öte yandan, kamu borç stoku yüksek olan ülkelerde mali konsolidasyona öncelik verilmesi, orta-vadeli stratejiler izlenmesi ve mali kuralın uygulanması, diğer yandan para politikasının da dengeleyici bir rol üstlenmesi önem arz etmektedir.

Gelişmiş ekonomilerde aşırı kapasite ve yüksek işsizlik nedeniyle enflasyonist baskılar sınırlı iken, gelişmekte olan ekonomilerde enflasyonist baskılar dikkat çekmektedir.

Var olan küresel ekonomik sorunların çözümü kararlılıktan, ülkeler arasında etkin ekonomik politika koordinasyonundan ve güçlü yapısal reformlardan geçmektedir. Bunun sağlanabilmesi için, güçlü bir uluslararası işbirliğine ve etkin çalışan uluslararası platformlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kriz sonrasında işsizlik oranları küresel çapta belirgin biçimde artmıştır. Bu artış özellikle ABD ile İspanya başta olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinde yüksek olmuştur. Açıklanan son veriler, gelişmiş ülkeler genelinde işsizlik oranındaki artışın durduğunu bazı gelişmiş ülkelerde ise küçük çaplı iyileşmelerin olduğunu göstermektedir. Özellikle ABD’de tarım dışı istihdamın yeniden artmaya başlaması olumlu bir gelişmedir. Ancak mevcut görünüm çerçevesinde gelişmiş ülkelerde işsizlik oranının 2011 yılına kadar yüksek seyretmesi ve işsizlik oranındaki düşüşlerin sınırlı kalması beklenmektedir.

Ekonomik toparlanma ile birlikte gelişmiş ekonomilerden gelişmekte olan ekonomilere sermaye akımlarında artış görülmüştür. Risk iştahının artması ve getiri farklarının gelişmekte olan ekonomiler lehine olması bu süreçte ve gelişmekte olan ülkelerin hızlı büyümesinde etkili olan faktörlerdendir.

Daha önceden görülmemiş ölçekteki politika destekleri küresel ekonomide sistemik bir çöküş yaşanmasını engellemiş ve güven göstergelerinin beklenenden hızlı toparlanmasını sağlamıştır. Ancak, küresel piyasalarda ekonomik toparlanmanın sürdürülebilirliğine ilişkin endişeler varlığını korumaktadır. Yüksek oranlı bütçe açıkları ve kamu borçları, artan emtia fiyatları, işsizlik oranlarının yüksek seviyesi, alınan politika önlemlerinin geri çekilmeye başlanması, ekonomik

toparlanmaya rağmen kredilerin canlanmamış olması, yeni bir şok durumunda hareket alanının kısıtlı olması ve küresel finansal sektör reformunun henüz tamamlanmamış olması küresel ekonomiye ilişkin aşağı yönlü risk faktörleri arasındadır.

Yaşadığımız kriz çok açık bir şekilde göstermiştir ki, var olan küresel ekonomik sorunların çözümü kararlılıktan, ülkeler arasında etkin ekonomik politika koordinasyonundan ve güçlü yapısal reformlardan geçmektedir. Bunun sağlanabilmesi için, güçlü bir uluslararası işbirliğine ve etkin çalışan uluslararası platformlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Uluslararası İşbirliği ve G-20

Bu alandaki uluslararası girişimler geçtiğimiz yüzyılın sonlarına doğru başlamış ve 1990’lı yıllarda yoğunluk kazanmıştır. Ancak söz konusu girişimler, son döneme gelinceye kadar küresel sistemde hakim pozisyonda bulunan dar bir ülke grubu içerisinde ele alınmıştır.

2008 yılına kadar küresel ekonomiyi yönlendirmede G-8 Platformunun etkili olmaya çalıştığını görmekteyiz. Ancak G-8 Platformu, karar alma süreçlerindeki görece hız ve etkinliğine rağmen temsil yeteneğindeki eksiklikler dolayısıyla küresel ekonomik sorunların yönetiminde ve çözülmesinde etkili olamamıştır. G-8’de alınan kararlar, G-8 dışındaki ülkeler tarafından kabul görmemiş ve bu anlamda etkin bir uluslararası işbirliği süreci kurulamamıştır. 2008 yılına kadar olan dönemde konjonktürün olumlu olması ve büyük çaplı küresel bir kriz yaşanmaması bu Platformun etkinliğinin sorgulanmasını engellemiştir.

1999 yılında oluşturulan, ülkemizin de üyesi olduğu, küresel üretimin yüzde 90’ını, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 70’ini, dünya ticaretinin ise yaklaşık yüzde 80’ini oluşturan G-20 Platformu öne çıkmıştır.

Son dönemde Asya, Doğu Avrupa ve Latin Amerika'daki yükselen ekonomilerin küresel üretim ve ticaretteki ağırlıklarının hızla artması, küresel ekonomik sistemin yapısını ciddi ölçüde değiştirmiştir. Yine bu ülkelerin dünya nüfusunun büyük bir bölümünü teşkil ettikleri de dikkate alındığında, küresel sistemin yönlendirilmesindeki etkinliklerinin de artması kaçınılmaz hale gelmiştir.

Krizin patlak vermesiyle birlikte G-8 platformunun küresel sorunları yönetme ve bu sorunlara çözüm bulma fonksiyonları açısından etkinliği sorgulanmaya başlamıştır. Krizin büyük çaplı etkilerinin azaltılması, küresel ekonomik sorunlara kalıcı çözüm bulunması ve krizlerin tekrarlanmaması amaçlarıyla yeni bir uluslararası platform arayışına girilmiştir.

Bu arayışta, 1999 yılında oluşturulan, ülkemizin de üyesi olduğu, küresel üretimin yüzde 90'ını, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 70'ini, dünya ticaretinin ise yaklaşık yüzde 80'ini oluşturan G-20 Platformu öne çıkmıştır. Platform, kuruluşundan 2008 yılına kadar sadece ekonomi/maliye bakanları ve merkez bankası başkanları seviyesinde yılda bir kez, müsteşarlar ve merkez bankası başkan yardımcılarının seviyesinde ise yılda iki kez toplanırken, 2008 yılının Kasım ayında krizin etkilerini ve alınabilecek önlemleri en üst düzeyde ele almak üzere ilk defa devlet başkanları seviyesinde toplanmıştır.

Vaşington Zirvesiyle başlayan ve 2009 yılında Londra ve Pittsburgh Zirveleriyle devam eden süreçte G-20 Platformu'nun öncülüğünü yaptığı krizin etkilerini azaltma

G-20'nin kriz sonrası döneme ilişkin iki temel önceliği bulunmaktadır. Bu önceliklerden ilki küresel ekonomik krize neden olan kırılganlıkların ortadan kaldırılması ve G-20 ülkelerinin ekonomik politikalarının güçlü, sürdürülebilir ve dengeli küresel büyümeye katkı sağlamasıdır.

ve kriz sonrası küresel finansal mimariyi yeniden inşa etme girişimi, uluslararası alanda üst seviyede kabul görmüş ve bu girişim kapsamında alınan kararlar büyük ölçüde etkili olmuştur. 2009 yılında Pittsburgh'da yapılan Liderler Zirvesinde G-20, küresel ekonomik işbirliği için temel platform olarak kabul edilmiştir.

G-20'nin diğer önemli hedefi ise küresel finansal mimarinin yeniden yapılandırılması yoluyla ileride bu çapta bir krizin yeniden yaşanmasının önlenmesidir.

Küresel krizin başarılı bir şekilde yönetilmesinde ve ülkelerin şimdiye dek görülmedik düzeyde finansal sektöre ve kamu maliyesine ilişkin tedbirleri eşgüdüm içerisinde almalarında G-20'nin önemli katkıları olmuştur. Diğer taraftan G-20, krizle birlikte acil kaynak ihtiyacı duyan ülkelere yeterli kaynağın aktarılabilmesi ve krizden en fazla etkilenen az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak üzere imtiyazlı finansman temin edilebilmesi için başta IMF olmak üzere uluslararası finansal kuruluşların kaynaklarının artırılmasında öncü rolü üstlenmiştir. Ayrıca, uluslararası ticarete yaşanan daralmanın önüne geçmek için ticaret finansmanına yönelik kaynakların desteklenmesi girişimlerine de liderlik etmiştir.

Krize verilen ilk tepki ve ülkelerin samimi gayretleri, ikinci dünya savaşından sonra yaşanan en büyük küresel ekonomik daralmanın etkilerinin sınırlı düzeyde kalmasını sağlamış ve G-20'nin kredibilitelerini artırmada oldukça etkili olmuştur. Her ne kadar yaşanan krizin etkileri sınırlandırılmış ve dünya ekonomisi yeniden bir büyüme patikasına girmiş olsa da, krizin potansiyel büyüme ve istihdam üzerindeki etkileri henüz tam anlamıyla ortadan kalkmamıştır. Kriz sürecinde başarılı bir performans sergileyen ve geniş çaplı destek gören G-20 platformu, bundan sonraki süreçte uzun vadeli küresel ekonomik ve finansal sorunların çözümünde etkinliğini devam ettirmeyi hedeflemektedir.

G-20'nin kriz sonrası döneme ilişkin iki temel önceliği

bulunmaktadır. Bu önceliklerden ilki küresel ekonomik krize neden olan kırılganlıkların ortadan kaldırılması ve G-20 ülkelerinin ekonomik politikalarının güçlü, sürdürülebilir ve dengeli küresel büyümeye katkı sağlamasıdır. Bu sürecin başarısı G-20'nin daha da etkin olmasında kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda, G-20 ülkelerinin politika çerçevelerini uyumlaştırarak küresel ekonominin potansiyel büyüme trendini yakalamasını, ekonomik ve finansal şoklara karşı dayanıklı olmasını sağlamak üzere G-20 bünyesinde bir karşılıklı değerlendirme süreci başlatılmıştır. Bu girişim, daha önce politikalarını uluslararası gözetime açmakta çok fazla istekli davranmayan bazı gelişmiş ülkelerin artık küresel ekonomide kimsenin bağımsız hareket edemeyeceğini kabul etmeleri bakımından önemli bir adımdır.

G-20'nin diğer önemli hedefi ise küresel finansal mimarinin yeniden yapılandırılması yoluyla ileride bu çapta bir krizin yeniden yaşanmasının önlenmesidir. Bu kapsamda iki temel reform alanı belirlenmiştir. Birinci reform alanı finansal düzenlemelerin güçlendirilmesidir. Finansal düzenleme reformu, kriz öncesi dönemde küresel ekonomide finansal sektörden kaynaklanan risk birikiminin tekrarlanmasının önüne geçmeyi ve finans sektörünün kaynak oluşturma fonksiyonunu daha sürdürülebilir hale getirmeyi

Finansal düzenleme reformu, kriz öncesi dönemde küresel ekonomide finansal sektörden kaynaklanan risk birikiminin tekrarlanmasının önüne geçmeyi ve finans sektörünün kaynak oluşturma fonksiyonunu daha sürdürülebilir hale getirmeyi amaçlamaktadır.

amaçlamaktadır. Bu kapsamda, bankacılık sektörünün daha ihtiyatlı bir sermaye ve likidite yapısına kavuşturulması, finans sektöründeki risk birikiminin en önemli araçlarından olan türev ürünlerin standartlaştırılması ve daha iyi izlenmesine ilişkin

düzenlemeler, finans kuruluşlarının gerçek durumunu daha iyi gösterecek şekilde tek bir küresel muhasebe standartları setinin oluşturulması gibi konular ele alınmaktadır.

Küresel finansal mimarinin yeniden yapılandırılması kapsamında ikinci reform alanını uluslararası finansal kuruluşların küresel ekonominin modern ihtiyaçlarını en etkin ve hızlı bir şekilde karşılayabilecek bir yapıya kavuşturulmasıdır. Bu çerçevede, başta IMF olmak üzere, önde gelen uluslararası finansal kuruluşların yönetim yapıları, görev tanımları ve finansman araçlarının gözden geçirilmesi amacıyla kapsamlı reform çalışmaları başlatılmıştır.

Bu çalışmaların en önemli unsurlarından birini, halihazırda devam etmekte olan IMF kota ve temsil reformu ile artık sonuçlandırılma aşamasında olan Dünya Bankası sermaye artırımı ve temsil reformu oluşturmaktadır. Söz konusu reformlarla yükselen piyasa ekonomilerinin bu kuruluşlardaki temsil güçlerinin küresel ekonomideki ağırlıkları ile uyumlu hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece, küresel ekonomik düzenin sağlıklı bir şekilde işlemesi açısından hayati önemi haiz uluslararası finansal kuruluşların kabul edilebilirliği ve etkinliği artırılmış olacaktır. G-20, söz konusu reformların hayata geçmesi için en önemli koşullar olan politik sahiplenme ve uzlaşmanın sağlanmasında öncü rol üstlenmektedir.

Küresel ekonomik krizin yol açtığı sorunların etkilerinin giderilmesi ve küresel ekonominin önümüzdeki dönemde daha istikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme yapısına sahip olması için G-20 öncülüğünde oldukça güçlü ve etkili bir uluslararası irade ortaya konulmuştur. Ülkemizin de aktif rol üstlendiği G-20 platformunun çalışmaları, önümüzdeki süreçte küresel ekonomik sistemin yeniden şekillendirilmesinde en etkili yapı olmaya adaydır. Bu kapsamda, G-20 bünyesinde yürütülmekte olan çalışmaların tüm ekonomik birimler tarafından yakından takip edilmesi ve ülkemizi de yakından ilgilendiren tüm hususlarda ortak akıl çerçevesinde hareket edilmesi, hem doğru politikaların belirlenebilmesi, hem de ülkemizin uluslararası arenadaki ağırlığının artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. G-20'de ülkemizi temsil eden Hazine Müsteşarlığımız ve Merkez Bankamız bu kapsamda tüm paydaşlarla ciddi çalışmalar yapmakta ve ülkemizin güçlenen uluslararası işbirliği sürecine katkısını ve bu süreçten temin ettiği faydayı azami seviyeye çıkaracak adımlar atmaktadır.